

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Чорноморський національний університет імені Петра Могили

Медичний інститут

Кафедра анатомії, клінічної анатомії і оперативної хірургії,
патоморфології та судової медицини

«Затверджую»

Перший проректор

Іщенко Н.М.

2020 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

СЕКЦІЙНИЙ КУРС

Галузь знань 22 «Охорона здоров'я»
Спеціальність 222 «Медицина»

Розробник
Завідувач кафедри розробника
Гарант освітньої програми
Директор інституту
Пачальник НМВ

Силенко О.О.
Черно В.С.
Климецько М.О.
Грищенко Г.В.
Шкірчак С.І.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показника	Характеристика дисципліни	
Найменування дисципліни	Секційний курс	
Галузь знань	22 «Охорона здоров'я»	
Спеціальність	222 «Медицина»	
Освітня програма	Медицина	
Рівень вищої освіти	Магістр	
Статус дисципліни	Вибіркова	
Курс навчання	5-й	
Навчальний рік	2020-2021	
Номери семестрів:	Денна форма	Заочна форма
	10-й	
Загальна кількість кредитів ЄКТС/годин	3 кредити / 90 годин	
Структура курсу:	Денна форма	Заочна форма
	– лекції	
	– практичні заняття	
– годин самостійної роботи студентів	20 год. 70 год.	
Відсоток аудиторного навантаження	28,5%	
Мова викладання	українська	
Форма проміжного контролю (якщо є)		
Форма підсумкового контролю	Диференційований залік – 10-й семестр	

Анотація навчальної дисципліни

Секційний (біопсійно-секційний) курс як навчальна дисципліна: закладає основи знання про організацію патологоанатомічної служби та її призначення; ґрунтується на вивченні студентами методів, діагностики патологічних процесів і захворювань шляхом дослідження біоптатів і післяопераційного матеріалу (світлова та електронна мікроскопія, імуногістохімія, авторадіографія, гістохімія і цитохімія); вивчає значення клініко-анатомічного аналізу як методу знань обставин виникнення захворювань, особливостей їх перебігу, причин і механізмів смерті, їх розвитку (морфогенез), структурних основ одужання, ускладнень та наслідків хвороб; визначає структуру клінічного та патологоанатомічного діагнозів (основне захворювання, ускладнення його, супутні захворювання, причина смерті), а також поняття: комбіноване основне захворювання (конкуруючі, поєднані та фонове) із застосуванням Міжнародної статистичної класифікації хвороб X перегляду (1995 рік). Розглядає варіанти патоморфозу захворювань, що виникають у зв'язку з умовами життя людини, що змінюються, та внаслідок різноманітних лікувальних заходів (патологія терапії); надає знання морфологічних і клінічних проявів хвороб на всіх етапах їх розвитку, узагальнює навички клініко-анатомічного аналізу, синтетичного аналізу діагностичних ознак хвороб і правильного їх тлумачення в причинно-наслідкових співвідношеннях.

Організація навчального процесу здійснюється за кредитною трансферно-накопичувальною системою відповідно до вимог Болонського процесу. Навчальна дисципліна структурована на один блок, до складу якого входить один змістовий блок.

Обсяг навчального навантаження студентів описаний у кредитах ECTS - залікових кредитах, які зараховуються студентам при успішному засвоєнні ними відповідного блоку (залікового кредиту). Програма розрахована на 90 год. (3 кредити), з них 20 год. практичних занять і 70 год. – самостійна робота.

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета навчальної дисципліни "Секційний курс" впливає із цілей освітньо-професійної програми підготовки випускників медичного закладу вищої освіти та визначається змістом тих системних знань та умінь, котрими повинен оволодіти лікар-магістр. Секційний курс належить до шпитальних дисциплін в системі підготовки медичних фахівців у медичних закладах вищої освіти. Знання, отримані студентами, є важливим компонентом професійно-практичної підготовки лікаря, при цьому основне завдання вивчення даної навчальної дисципліни – завершити процес формування у студентів клініко-морфологічного мислення.

У результаті вивчення дисципліни "Секційний курс" студент повинен

- *знати:*

- завдання, функції, методи роботи патологоанатомічної служби, її роль у системі охорони здоров'я;
- нормативні положення щодо організації та структури патологоанатомічної служби;
- правила оформлення лікарського свідоцтва про смерть, лікарського свідоцтва про перинатальну смерть, протоколу патологоанатомічного дослідження;
- принципи формулювання і структуру патологоанатомічного діагнозу;
- методика проведення розтину та особливості оформлення патологоанатомічної документації у випадках смерті, спричиненої терапевтичною, інфекційною, хірургічною, акушерсько-гінекологічною патологією;
- методика і особливості проведення розтину померлої дитини, плода, новонародженого та оформлення патологоанатомічної документації у випадках смерті, що пов'язана з перинатальною патологією;

- послідовність та методику підготовки і проведення клініко-патологоанатомічної конференції;
- правила забору матеріалу для біопсійного дослідження та методику його проведення;

- вміти:

- на підставі клінічних та морфологічних даних провести клініко-анатомічний аналіз у конкретному випадку смерті та сформулювати патологоанатомічний діагноз;
- виписати лікарське свідоцтво про смерть і лікарське свідоцтво про перинатальну смерть та кодувати нозологічні одиниці згідно Міжнародної класифікації хвороб 10-го перегляду (далі – МКХ-10);
- сформулювати клініко-патологоанатомічний епікриз та оформити протокол патологоанатомічного дослідження;
- дати оцінку розбіжності клінічного та патологоанатомічного діагнозів;
- скласти план проведення клініко-патологоанатомічної конференції;
- скласти план виступу лікаря-клініциста, патологоанатома, рецензента на клініко-патологоанатомічній конференції у конкретному випадку смерті;
- оцінити результати біопсійного дослідження при різних патологічних процесах.

- оволодіти навичками:

- формування протичумної укладки, одягання і зняття протичумного костюму;
- забір біологічного матеріалу при наявності у померлого інфекційного захворювання або підозрі на нього;
- підготовка біопсійного (операційного) матеріалу для подальшого морфологічного дослідження.

- мати компетенції:

- про застосування знання з основ патоморфології для оцінки розбіжності клінічного та патологоанатомічного діагнозів;
- про основні перспективні напрями розвитку клініко-патологоанатомічних досліджень.

Розроблена програма відповідає **освітньо-професійній програмі (ОПП)** та орієнтована на формування **компетентностей:**

- загальні (ЗК) – ЗК1-ЗК6 ОПП:

- ЗК1.** Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу, здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.
- ЗК2.** Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
- ЗК3.** Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.
- ЗК4.** Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.
- ЗК5.** Здатність приймати обґрунтоване рішення; працювати в команді; навички міжособистісної взаємодії.
- ЗК6.** Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово; здатність спілкуватись іноземною мовою.

- фахові (ФК) –ФК18 ОПП:

ФК18. Здатність до ведення медичної документації.

Програмні результати навчання (ПРН) – ПРН4, ПРН12 ОПП:

ПРН4. Знати види та способи адаптації, принципи дії в новій ситуації. Вміти застосувати засоби саморегуляції, вміти пристосовуватися до нових ситуацій (обставин) життя та діяльності. Встановлювати відповідні зв'язки для досягнення результату. Нести відповідальність своєчасне використання методів саморегуляції.

ПРН12. Оцінювати інформацію щодо діагнозу в умовах закладу охорони здоров'я, його підрозділу, застосовуючи стандартну процедуру, використовуючи знання про людину, її органи та системи, на підставі результатів лабораторних та інструментальних досліджень (за списком 4).

3. Програма навчальної дисципліни

Організація навчального процесу здійснюється за європейською кредитною трансферно-накопичувальною системою (ЄКТС).

Програма дисципліни "Секційний курс" структурована на один модуль.

Структура навчальної дисципліни

Назви змістовних тем	Усього годин	л.	пр.	с.р.
1	2	3	4	5
Тема 1. Вступ до секційного курсу, мета, задачі. Медичне забезпечення патологоанатомічної служби в Україні. Нормативна документація. МКХ-10 та інші.	9	-	2	7
Тема 2. Захворювання. Захворювання: визначення та загальна характеристика. Етіологія захворювання. Патогенез захворювання. Танатогенез: поняття, основні варіанти.	9	-	2	7
Тема 3. Нозологія. Нозологія, синдромологія та нозологічна форма і їх значення на сучасному етапі розвитку медичної науки. Поняття про основне захворювання, його ускладнення та супутні захворювання.	9	-	2	7
Тема 4. Основне захворювання: визначення, характеристика. Ятрогенія: визначення, класифікація, значення в прозекторській роботі. Конкуруючі, поєднані та фонові захворювання: визначення, значення в прозекторській роботі.	9	-	2	7
Тема 5. Ускладнення основного захворювання. Супутнє захворювання. Ускладнення основного захворювання: класифікація, місце в структурі патологоанатомічного діагнозу. Лікарські помилки: визначення, причини, класифікація, загальна характеристика.	9	-	2	7
Тема 6. Клініко-патологоанатомічний аналіз. Гіпер- та гіподіагностика захворювань, причини, наслідки. Клініко-патологоанатомічний аналіз окремих видів лікарських помилок. Збіг та розбіжність клінічного і патологоанатомічного діагнозів. Принципи співставлення, категорії розбіжностей.	9	-	2	7
Тема 7. Патологоанатомічні дослідження померлих хворих. Оснащення та обладнання патологоанатомічного відділення та патологоанатомічних бюро. Значення автопсії для медичної науки та органів практичної охорони здоров'я. Принципи патологоанатомічного дослідження померлих хворих. Методи патологоанатомічного розтину: класифікація, загальна характеристика. Метод єдиної	9	-	2	7

евісцерації органів Г. Шора.				
Тема 8. Особливості патологоанатомічної роботи при різних патологіях. Порядок оформлення протоколу розтину. Характеристика основних складових частин за матеріалами власних спостережень. Клініко-патологоанатомічний епікриз.	9	-	2	7
Тема 9. Порядок заповнення лікарських свідоцтв про смерть, перинатальну смерть.	9	-	2	7
Тема 10. Клініко-патологоанатомічні конференції. КЛП: організація роботи, значення для клініки.	9	-	2	7
РАЗОМ	90	0	20	70

4. Зміст навчальної дисципліни

4.1. Лекції - навчальним планом не передбачені.

4.2. План практичних занять

№	Тема	Кількість годин
1	Заняття 1: Мета та задачі секційно-біопсійного курсу (курсу клінічної патології). Значення та роль патологоанатомічної служби в системі органів практичної охорони здоров'я. Медичне забезпечення патологоанатомічної служби в Україні (наказ МОЗ України № 81 від 12.05.92 р. "Про розвиток та удосконалення патологоанатомічної служби в Україні", наказ МОЗ України № 124 від 03.07.95 р. "Про вдосконалення ведення медичної документації, яка засвідчує випадки народження та смерті", впровадження в практику основних положень Міжнародної класифікації захворювань... X-го перегляду та інші). Організація роботи та документація патологоанатомічного відділення лікарень та патологоанатомічних бюро.	2
2	Заняття 2: Захворювання: визначення та загальна характеристика. Етіологія захворювання. Приклади (клініко-анатомічний аналіз). Патогенез захворювання. Приклади (клініко-анатомічний аналіз). Танатогенез: поняття, основні варіанти.	2
3	Заняття 3: Нозологія, синдромологія та нозологічна форма і їх значення на сучасному етапі розвитку медичної науки. Діагностика захворювання на сучасному етапі розвитку медицини. Діагноз: визначення, класифікація, принцип побудови. Поняття про основи захворювання, його ускладнення та супутні захворювання. Приклади (клініко-патологоанатомічний аналіз).	2
4	Заняття 4: Основне захворювання: визначення, характеристика "других захворювань". Приклади (клініко-патологоанатомічний аналіз). Основне комбіноване захворювання. Приклади (клініко-патологоанатомічний аналіз). Ятрогенія: визначення, класифікація, клініко-патологоанатомічний аналіз (приклади), значення в прозекторській роботі. Реанімаційна патологія, класифікація	2
5	Заняття 5: Ускладнення основного захворювання: класифікація, місце в структурі патологоанатомічного діагнозу. Приклади (клініко-патологоанатомічний аналіз). Конкуруючі, поєднані та фонові	2

	захворювання: визначення, значення в прозекторській роботі. Приклади (клініко-патологоанатомічний аналіз). Супутнє захворювання. Приклади (клініко-патологоанатомічний аналіз). Лікарські помилки: визначення, причини, класифікація, загальна характеристика.	
6	Заняття 6: Гіпер - та гіподіагностика захворювань, причини, наслідки. Клініко-патологоанатомічний аналіз окремих видів лікарських помилок. Приклади. Збіг та розбіжність клінічного і патологоанатомічного діагнозів. Принципи співставлення, категорії розбіжностей. Причина смерті: визначення, класифікація. Приклади (клініко-патологоанатомічний аналіз).	2
7	Заняття 7: Оснащення та обладнання патологоанатомічного відділення та патологоанатомічних бюро. Значення автопсії для медичної науки та органів практичної охорони здоров'я. Принципи патологоанатомічного дослідження померлих хворих. Методи патологоанатомічного розтину: класифікація, загальна характеристика. Метод єдиної евісцерації органів Г.Шора.	2
8	Заняття 8: Особливості проведення розтину хворих, що померли від чуми, сибірської виразки, легеневої форми сапа. Особливості та порядок проведення розтинів трупів дітей раннього віку, новонароджених, мертвонароджених, викиднів та плацент. Порядок оформлення протоколу розтину. Характеристика основних складових частин за матеріалами власних спостережень. Клініко-патологоанатомічний епікриз.	2
9	Заняття 9: Порядок заповнення та видачі лікарських свідоцтв про смерть. Визначення критеріїв живонародженості, мертвонародженості, перинатального періоду. Особливості заповнення лікарського свідоцтва про перинатальну смерть. Принципи проведення клініко-патологоанатомічного аналізу.	2
10	Заняття 10: Клініко-патологоанатомічна конференція: організація роботи, значення для клініки. Приклади (клініко-анатомічний аналіз). Біопсія: визначення, класифікація, завдання біопсійних досліджень. Організаційно-методичні заходи по забезпеченню досліджень біоптатів. Варіанти висновків патогістологічного дослідження.	2
	Разом	20

4.3 Самостійна робота

№	Назва теми	Кількість годин
1	Організація роботи патологоанатомічної служби. Робота лікувально-контрольної комісії (ЛКК) Інструкції, накази і методичні листи з патологоанатомічної служби і морфологічної діагностики. Міжнародна класифікація хвороб.	7
2	- основи законодавства про охорону здоров'я та директивні документи, що визначають діяльність органів і установ охорони здоров'я, - загальні питання організації патологоанатомічної служби, директивні, нормативні, методичні документи за фахом «патологічна анатомія»; - правові питання про діяльність лікаря-патологоанатома: - вчення про хворобу, етіологію, патогенез, нозології, органопатологічні, синдромологічні та нозологічні принципи у вивченні хвороб; патоморфозі	7

	<p>хвороб; танатогенезі;</p> <ul style="list-style-type: none"> - звірення клінічного і патологоанатомічного діагнозів, визначення категорії розбіжності; - принципи побудови патологоанатомічного діагнозу і заповнення лікарського свідоцтва про смерть у відповідності до вимог Міжнародним-рідний класифікації хвороб; - форми і методи санітарної освіти. 	
3	<p>Клініко-анатомічний аналіз секційного матеріалу. Клініко-анатомічні зіставлення і аналіз результатів автопсії. МКБ-10. Розтин (клініко-анатомічний аналіз). Протокол розтину. Клініко-патологоанатомічні конференції. Лікарське свідоцтво про смерть (структура, правила оформлення). Деонтологічні аспекти діяльності лікарів-клініцистів і патологоанатомів. Патоморфоз і ятрогенез (ятрогенії - пов'язані з медикаментозними методами лікування. Ятрогенії - пов'язані з хірургічними методами лікування. Ятрогенії - пов'язані з методами реанімації та інтенсивної терапії. Ятрогенії - пов'язані з фізичними методами лікування. Ятрогенії - пов'язані з маніпуляціями. Ускладнення, пов'язані з профілактичними заходами .)</p>	7
4	<p>Клініко-анатомічний аналіз біопсійного та операційного матеріалу. Загальні принципи організації матеріалу біопсії дослідження. Методи і техніка взяття операційного матеріалу і біопсій при різних локалізаціях патологічного процесу. Показання до взяття біопсій. Маркування, фіксація, доставка матеріалу біопсії в патогістологічну лабораторію. Оформлення документів для гістологічного дослідження. Терміни одержанні відповідей на операційний матеріал і діагностичні біопсії. Термінові біопсії. Характер відповідей і висновків на біопсію. Видача відповідей на біопсії. Видача гістологічних препаратів, блоків і сирого матеріалу. Зберігання архіву патологоанатомічного матеріалу. Основні принципи виготовлення гістологічних препаратів. Значення імуногістохімічних досліджень в диференціальній діагностиці, оцінки прогнозу і вибору оптимального методу лікування.</p>	7
5	<p>Секційний розділ роботи. Порядок розкриття і загальні технічні прийоми розтину по Абрикосову, Шору і інші методи. Розтин спинного мозку, розтин придаткових порожнин. Розтин трупів при різних захворюваннях терапевтичного, хірургічного профілю та ін. Розтин новонароджених і мертвнонароджених.</p> <p>Особливості розтинів при карантинних і особливо небезпечних інфекціях.</p> <p>Спеціальні методи діагностики у секційного столу: проба на повітряну та жирову емболії, проба на наявність повітря в плевральних порожнинах, розтин при підозрі на тромбоемболію легеневої артерії, проба на амілоїд, телуритова проба на ішемію, роздільне зважування серця (визначення шлункового індексу).</p> <p>Приготування мазків, взяття матеріалу для бактеріологічного дослідження.</p> <p>Оформлення патологоанатомічного діагнозу:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) основне захворювання, його прояви, ускладнення; хвороби, що супроводжують. 2) комбіноване основне захворювання (конкуруюче, поєднане, фонове). <p>Оформлення клініко-анатомічного епікризу.</p> <p>Звірення клінічного і патологоанатомічного діагнозів з виявленням причин діагностичних помилок (розбіжностей діагнозів).</p>	7

	Техніка безпеки в роботі патологоанатомічного відділення.	
6	Біопсійний розділ роботи. Порядок взяття матеріалу для гістологічного дослідження і напрямки його в прозектуру. Прийом біопсій і оформлення документації. Макроскопічний опис, вирізка матеріалу (операційного, біопсійного, в тому числі - пункційного, ендоскопічного).	7
7	Гістологічний розділ роботи. Фіксація матеріалу. Вирізка для гістологічного дослідження. Заливка в целоїдин, парафін. Декальцинація матеріалу. Робота на санному і заморожуючому мікротомів. Приготування основних реактивів і барвників, що застосовуються в роботі гістологічної і цитологічної лабораторій. Забарвлення матеріалу за допомогою основних гістологічних та гістохімічних методів забарвлення: гематоксилін-еозином; пікрофуксином по Ван Гізону; на жир, еластиком, залізо, амілоїд; ШИК-реакція. Ознайомлення з сучасними методами морфологічного дослідження: гістохімія, гістоферментохімія, електронна і люмінесцентна мікроскопія, імуногістохімія. Ознайомлення з цитологічної діагностикою. Ознайомлення з макро - та макрофотографуванням; приготування мікрофотограм, слайдів. Техніка приготування макропрепаратів.	7
8	Складання звітної документації по секціях і біопсії. (Місячний, піврічні та річні звіти). Оформлення та зберігання документації: 1) по секційному розділу роботи. 2) по біопсійному розділу роботи. 3) з організаційних і господарсько-матеріальних питань. - основи законодавства про охорону здоров'я та директивні документи, що визначають діяльність органів і установ охорони здоров'я, - загальні питання організації в країні патологоанатомічної служби, директивні, нормативні, методичні документи за фахом «патологічна анатомія»; - правові питання про діяльність лікаря-патологоанатома:	7
9	Оформлення учбового протоколу розтину.	7
10	Підготовка до диференційованого заліку	7
	Разом	70

Типові тести для перевірки опанованого матеріалу на практичних заняттях (приклад):

1. Під час автопсії виявлені: наявність крові в шлунку, тонкій кишці, блідість внутрішніх органів, туберкульозна каверна в області верхівки правої легені, гіпертрофія правого шлуночка серця, зменшення розмірів печінки з її деформацією, великими полями сполучної тканини і дрібними вузлами регенерації, розширення вен стравоходу, атеросклероз аорти. Сформулюйте патологоанатомічний діагноз. Випишіть лікарське свідоцтво про смерть.

2. Під час секції померлої Л. 42 років, патологоанатом виявив наступну картину: ерозивний гастрит, асцит, двобічний гідроторакс, застійне повнокров'я нирок, цианотичну індурацію селезінки, буру індурацію легень, геморагічний інфаркт нижньої долі правої легені, мускатний цироз печінки, атеросклеротичний кардіосклероз, гіпертрофію стінок правого і лівого шлуночків серця з розширенням їх порожнин, ревматичний порок серця; склероз мітрального і аортального клапанів з їх недостатністю і стенозом

атріовентрикулярного і аортального отворів, фібринозні бородавчасті накладення на клапанах. Сформулюйте патологоанатомічний діагноз. Випишіть лікарське свідоцтво про смерть.

3. У хворого С. 50 років, Який страждав на рак тіла и головки підшлункової залоза, виникла механічна жовтяниця внаслідок здавлення загальної жовчної протоки і гнійного ангіохоліту з абсцедуванням. Була проведена операція 18.03.2020 року з дрениванням жовчного міхура. На секції у померлого Виявлено: гнійно-жовчний перитоніт, піддіафрагмальний абсцес, розплавлення сухожильного центру правого купола діафрагми, правобічний пневмоторакс з компресійним ателектазом правої легені, паренхіматозна дистрофія внутрішніх органів, метастази раку підшлункової залози в надниркових залозах. Сформулюйте правильний патологоанатомічний діагноз. Випишіть лікарське свідоцтво про смерть.

4. Після секції померлого Л. 49 років було встановлено такий діагноз: основні захворювання - амілоїдоз нирок, ціанотична індурація нирок. Ускладнення основного захворювання: периферичні і порожнинні набряки. Супутні захворювання: атрофічний гастрит, фіброзно-кавернозний туберкульоз легень з вогнищами зливний казеозний пневмонії в нижніх частках і продуктивними ацинозними і нодозними вогнищами, облітерація плевральних порожнин, пневмосклероз, емфізема легень, хронічне легеневе серце, атеросклероз аорти. Проаналізуйте такий діагноз. Сформулюйте правильний патологоанатомічний діагноз. Випишіть лікарське свідоцтво про смерть.

5. Після секції померлого Н. 48 років, який знаходився на стаціонарному лікуванні в психіатричній лікарні, був встановлений наступний діагноз: Основні захворювання: хронічний алкоголізм, атрофія головного мозку, внутрішня гідроцефалія, склероз м'яких мозкових оболонок, значні дистрофічні зміни гангліозних клітин мозку, стеатоз печінки. Ускладнення основного захворювання: набряк і набухання речовини головного мозку і його оболонок. Супутні захворювання: ішемічна хвороба серця, стенозуючий атеросклероз коронарних артерій, інфаркт задньої стінки лівого шлуночка, загальне венозне повнокров'я, набряк легень. Проаналізуйте наведений приклад і сформулюйте правильний діагноз. Випишіть лікарське свідоцтво про смерть.

4.4. Забезпечення навчального процесу

1. Технічні засоби навчання: комп'ютери, мультимедійний проектор, демонстраційний екран, інтерактивна дошка.
2. Схеми, таблиці, тести, ситуаційні задачі, відеофільми.
3. Робота в прозектурі.
3. Питання та білети диференційного заліку тощо.

5. Підсумковий контроль

Перелік питань підсумкового контролю (диф. заліку)

I. Організація, завдання та структура патологоанатомічної служби в системі практичної охорони здоров'я України

1. Номер і назва основного наказу МОЗ України, що регламентує патологоанатомічну службу в Україні.
2. Назвіть А) мета і Б) основні завдання патологоанатомічної служби в практичній охороні здоров'я.
3. Перерахуйте установи, складові базової структури патологоанатомічної служби України.

4. Назвіть основні структурні підрозділи патологоанатомічної служби в практичній охороні здоров'я.
5. Вкажіть критерії організації патологоанатомічного відділення в лікувальному закладі.
6. Основні завдання патологоанатомічного відділення.
7. Основні методи роботи патологоанатомічних відділень (ПАВ).
8. Допоміжні методи досліджень застосовуються в ПАВ.
9. Перерахуйте основні обов'язки лікаря патологоанатома.
10. Назвіть основні обов'язкові форми облікової документації для патологоанатомічного відділення.
11. Які нові форми організації патологоанатомічної служби одержали широке поширення в останні десятиліття?
12. Де, ким і за якої умови організовується патологоанатомічне бюро (ПАБ)?
13. Де і з якою метою створюються патологоанатомічні навчально-науково-практичної об'єднання?
14. Які структурні підрозділи включаються в патологоанатомічні навчально-науково-практичної об'єднання?
15. Основні завдання патологоанатомічних учбово-практичних об'єднань.

II. Методи патологоанатомічної служби. Положення про патологоанатомічному розтині трупів.

Організація роботи і документація патологоанатомічного відділення.

1. Що означає термін «автопсія»?
2. Дайте визначальне поняття суті автопсії.
3. Які види смерті ви знаєте?
4. Що таке біологічна смерть?
5. Дайте визначення насильницької смерті.
6. Які випадки смерті є предметом судово-медичної експертизи?(Назвіть приводи для назначення суд. мед. експертизи трупа).
7. Які випадки смерті хворих в лікувальних закладах підлягають судово-медичній експертизі?
8. Що входить в поняття «Смерть підозріла на насильницьку»?
9. Дайте поняття терміна «Раптова смерть».
10. Які випадки смерті являються предметом патологоанатомічних розтинів.
11. Мета патологоанатомічного розтину (автопсії, секції).
12. Який документ регламентує порядок направлення і проведення розтинів трупів померлих у лікувальних закладах?
13. Кому належить право скасування розтину в окремо виняткових випадках?
14. У яких конкретно випадках допускається скасування розтину?
15. Як оформляється документально скасування розтину померлого хворого в стаціонарі?

III. Порядок розтину трупів мертвороджених та новонароджених, померлих в перинатальним період в лікувальних установах.

Порядок розкриття дитячих трупів.

1. Що називається перинатальним періодом?
2. Що таке перинатальна смертність?
3. Яке існує правило про розтин трупів новонароджених, померлих в лікувальних закладах?
4. Які трупи новонароджених слід вважати недоношеними?
5. Який плід слід вважати переношеним?
6. Яке існує положення про розтин трупів новонароджених недоношених дітей?
7. Дайте вичерпне визначення «мертвороджений плід».
8. Назвіть об'єктивні критерії мертворожденного плода.
9. Назвіть об'єктивні критерії розтину мертвороджених.
10. Що таке викидень або аборт?

11. Що направляється в ПАВ при наявності викидня і яка існує форма реєстрації?
12. Які існують положення про розтин мертвороджених в терміни до 22 тижнів і масою менше 500г?
13. Назвіть критерії видачі медичного свідоцтва на померлих новонароджених дітей. Коли воно видається?

Порядок розтину дитячих трупів.

1. Яке існує положення про розтин померлих дітей в лікувальних установах?
2. Коли направляються трупи дітей, які померли в стаціонарах на судово-медичне дослідження?
3. Хто вирішує питання про необхідність патологоанатомічного дослідження дитячих трупів?
4. В яких випадках підлягають патологоанатомічному розтину діти які померли поза стаціонару?
5. Хто розтинає трупи померлих дітей від раптової смерті поза лікувальним закладом:

IV. Питання танатології і медичне свідоцтво про смерть.

1. Що таке танатологія?
2. Що є предметом вивчення танатології?
3. Дайте правильне тлумачення терміна «танатогенез».
4. Що є основним вмістом танатогенеза?
5. Для чого необхідно знати правильне тлумачення і розуміти термін «танатогенез»?
6. Що таке механізм смерті?
7. Які механізми смерті Ви знаєте?
8. Дайте визначення безпосередньої причини смерті.
9. Які патологічні процеси можуть бути безпосередній причиною смерті?
10. При яких захворюваннях механізм смерті може виявитися і безпосередній причиною смерті?
11. Види медичного свідоцтва про смерть.
12. Хто має право оформляти і видавати медичне свідоцтво про смерть?
13. Хто видає лікарське свідоцтво про смерть, якщо смерть сталася вдома і випадок не вимагає судово-медичної експертизи?
14. Які причини смерті повинні знайти відображення в свідоцтві про перинатальну смерть?
15. Які існують положення про видачу свідоцтва про перинатальну смерть в разі загибелі дітей (плодів) при багатоплідних пологах?
16. В яких випадках можуть видаватися попередні лікарські свідоцтва про смерть?
17. Коли і в які терміни видається медичне свідоцтво «замість попереднього»?
18. Як вчинити лікарю ПАВ в разі заяви від родичів про втрату медичного свідоцтва про смерть?
19. В яких випадках оформляється лікарське медичне свідоцтво про смерть лікарем?
20. Яке юридичне значення медичного свідоцтва про смерть?
21. Порядок видачі медичного свідоцтва про смерть.

V. Діагноз, структура і логіка клінічного і патологоанатомічного діагнозів.

1. Що таке діагностика в медицині?
2. Дайте визначення поняття «діагноз».
3. Які види діагнозів прийнято виділяти в медицині в залежності від мети, характеру обстежуваного об'єкту та застосовуваних діагностичних методів?
4. Назвіть фази діагностичного процесу?
5. Який номенклатурою захворювань і причин смерті слід користуватися при оформленні клінічного і патологоанатомічного діагнозів?
6. Назвіть принципи побудови патологоанатомічного і клінічного діагнозів.
7. Виділіть непорушні основні принципи побудови діагнозів.
8. Дайте визначальну характеристику патологоанатомічного діагнозу.

9. У чому полягає відмінність заключного патологоанатомічного діагнозу від клінічного (прижиттєвого) діагнозу?
10. На підставі чого (яких відомостей) формулюється попередній патологоанатомічний діагноз?
11. Чи може змінюватися попередній патологоанатомічний діагноз після завершення гістологічного дослідження?
12. Назвіть види клінічного і патологоанатомічного діагнозів в залежності від варіанту генезу хвороби і смерті.
13. Дайте поняття діагнозу моно каузального генезу хвороби.
14. Назвіть структурні елементи патологоанатомічного діагнозу моно каузального генезу (виділити рубрики).
15. Назвіть загальну структуру клінічного діагнозу моно каузального генезу (виділити рубрики).
16. Дайте визначення основного захворювання в клініко - анатомічному понятті
17. Що таке основне захворювання в клінічному розумінні? В патологоанатомічному розумінні?
18. Які стани можуть бути записані як основні захворювання в діагнозі моно каузального генезу?
19. Що таке нозологічна форма (або одиниця)? Дайте визначення.
20. Назвіть діагностичні ознаки хвороб (специфічні і неспецифічні).
21. Що таке симптом?
22. Що таке синдром?
23. Що таке симптомокомплекс?
24. Що таке клінічна картина хвороби?
25. Що таке еквівалент нозологічної форми?
26. Які патологічні процеси можуть входити в поняття еквівалента нозологічної форми?
27. Назвіть ятропатії – як еквіваленти основного захворювання, пов'язані з лікувально - діагностичними заходами (згідно МКБ-10 ВООЗ)
28. Коли ятрогенна патологія займає перше місце в діагнозі основного захворювання при наявності оперативного втручання?
29. Чи дозволяється використовувати в патологоанатомічному діагнозі поняття, які виражають клінічні симптомокомплекси?
30. Дайте визначення ускладнень основного захворювання в патологоанатомічному діагнозі.
31. Вкажіть значення ускладнень основного захворювання в клініко анатомічному аналізі.
32. Що таке супутні хвороби?
33. Що таке безпосередня причина смерті?

VI. Діагностичні помилки і їх аналіз.

1. Звірення клінічного та патологоанатомічного діагнозів.
2. Дайте визначальне поняття "Медична деонтологія".
3. Кого вважають основоположником вітчизняної медичної деонтології?
4. Що входить в поняття терміну "лікарська помилка"?
5. Що таке, лікарські помилки? "
6. Види лікарських помилок, які зустрічаються в роботі лікарів усіх спеціальностей.
7. Які лікарські помилки зустрічаються на різних етапах медичної допомоги.
8. Чим обумовлені діагностичні помилки?
9. Назвіть різновиди помилок, пов'язаних з лікуванням
10. Чим обумовлені помилки при проведенні профілактичних заходів (Головним чином проведення щеплень, вакцинації, застосування біологічно активних речовин).
11. Чим обумовлені інформаційні помилки (в основному стосуються принципів деонтології).

12. Назвіть організаційні помилки. Примітка: всі вони важко піддаються точній оцінці та обліку.
13. Перерахуйте помилки у веденні медичної документації (протоколи розтину, амбулаторні карти померлих, медична карта стаціонарного хворого).
14. Які причини ведуть до помилок в роботі патологоанатомів?
15. Назвіть об'єктивні причини помилок в патологоанатомічній практиці
16. Які суб'єктивні причини помилок зустрічаються в патологоанатомічній практиці?
17. Які категорії оцінок встановлюються при звіряння клінічного і патолого-анатомічних діагнозів?
18. коли вважається „ Формальним ” збіг діагнозів за основним захворюванням і його ускладненням?
19. Назвіть принципи розбіжності клінічного і патологоанатомічного діагнозів за основним захворюванням.
20. Які «тимчасові» категорії діагностики враховуються при звіряння клінічного і патологоанатомічного діагнозів?
21. Що значить правильний, своєчасно встановлений діагноз?
22. Назвіть джерела і об'єктивні причини розбіжності діагнозів.
23. Назвіть суб'єктивні причини помилкової діагностики.
24. Назвіть категорії розбіжності клінічного і патологоанатомічного діагнозів за основним захворюванням

VII. Клініко-анатомічна конференція і лікувально-контрольна комісія в клініко-анатомічному аналізі.

1. Коли і ким вперше була проведена клініко - анатомічна конференція в СРСР?
2. Номер і назва основного наказу МОЗ регламентує патологоанатомічну службу в країні.
3. Сформулюйте основні завдання клініко - анатомічної конференції.
4. Перерахуйте основні організаційні моменти підготовки клініко - анатомічної конференції.
5. Кого призначає головний лікар для проведення клініко анатомічної конференції?
6. Назвіть загальний порядок ведення клініко анатомічної конференції.
7. Чи може адміністрація лікувального закладу скасувати обговорення випадків, запропонованих для розбору зав. ПАВ на клініко - анатомічних конференціях?
8. Хто організовує міські і районні клініко – патологоанатомічні конференції?
9. Які випадки виносяться на обговорення клініко - анатомічної конференції?

VIII. Клініко анатомічний аналіз біопсійного та операційного матеріалу.

1. Що таке біопсія?
2. Назвіть способи отримання тканини, матеріалу для прижиттєвого гістологічного дослідження.
3. Перерахуйте види біопсії залежно від способу отримання біоптату.
4. Що таке біоптат?
5. Назвіть інструментарій за допомогою якого можна отримувати матеріал для біопсії, пункції.
6. За допомогою, яких інструментів отримують матеріал для аспіраційної біопсії?
7. Які види біопсії застосовуються в залежності від особливостей способу отримання матеріалу?

Теми для написання протоколів розтину до диференційованого заліку

1. Геморагічний інсульт у хворого на гіпертонічну хворобу.
2. Ішемічний інсульт у хворого атеросклерозом судин головного мозку.
3. Ішемічна хвороба серця, гострий первинний інфаркт міокарда.
4. Хронічна ішемічна хвороба серця (хронічна аневризма серця).
5. Хронічний гломерулонефрит.

6. Рак шлунка.
7. Гострий мієлобластний лейкоз.
8. Гострий лімфобластний лейкоз.
9. Лімфогранулематоз.
10. Крупозна (часткова) пневмонія.
11. Рак легені.
12. Виразкова хвороба шлунка.
13. Кардіоміопатія (дилатаційна форма).
14. Цироз печінки, печінкова кома.
15. Гострий панкреатит.

«0» варіант білету диф. заліку

Чорноморський національний університет імені Петра Могили

Рівень вищої освіти – магістр
Галузь знань: 22 Охорона здоров'я
Спеціальність 222 Медицина

Навчальна дисципліна – **Секційний курс**

1. Наведіть схематичну структуру заключного клінічного і патологоанатомічного діагнозу мультикаузального генезу. - **максимальна кількість балів – 20.**
2. Перерахуйте основні гістологічні та гістохімічні забарвлення, які часто застосовуються в патологоанатомічній діагностиці. - **максимальна кількість балів – 20.**
3. Під час секції померлої Л. 42 років, патологоанатом виявив наступну картину: ерозивний гастрит, асцит, двобічний гідроторакс, застійне повнокров'я нирок, ціанотичну індурацію селезінки, буру індурацію легень, геморагічний інфаркт нижньої долі правої легені, мускатний цироз печінки, атеросклеротичний кардіосклероз, гіпертрофію стінок правого і лівого шлуночків серця з розширенням їх порожнин, ревматичний порок серця; склероз мітрального і аортального клапанів з їх недостатністю і стенозом атріовентрикулярного і аортального отворів, фібринозні бородавчасті накладення на клапанах. Сформулюйте патологоанатомічний діагноз. Випишіть лікарське свідоцтво про смерть. - **максимальна кількість балів – 20.**
4. Захист учбового протоколу розтину. - **максимальна кількість балів – 20.**

Затверджено на засіданні кафедри Анатомії, клінічної анатомії, патоморфології та судової медицини, протокол № ___ від «__» _____ 2020 р.

Завідувач кафедри

доктор мед наук, проф. Черно В.С.

Екзаменатор

ст. викладач Силенко О.О.

І таких 15 білетів

6. Критерії оцінювання та засоби діагностики результатів навчання

Методи контролю

- Опитування (перевірка теоретичних знань та практичних навичок).
- Тестовий контроль.
- Написання огляду наукової літератури (рефератів).
- Підготовка презентацій.

Поточний контроль. Перевірка на практичних заняттях теоретичних знань і засвоєння практичних навичок, а так само результатів самостійної роботи студентів. Контролюються викладачами відповідно до конкретної мети навчальної програми. Оцінка рівня підготовки студентів здійснюється шляхом: опитування студентів, рішення й аналізу ситуаційних завдань і тестових завдань, контролю засвоєння практичних навичок.

Проміжний контроль. Перевірка можливості використання студентами для практичного застосування отриманих теоретичних знань і практичних навичок по всіх вивчених темах, а так само результатів самостійної роботи студентів. Здійснюється на останньому занятті за розділом шляхом здачі практичних навичок, тестування.

Підсумковий контроль. З метою оцінки результатів навчання проводиться **підсумковий контроль у формі диференційованого заліку.** До заліку допускаються студенти, які відвідали всі передбачені навчальною програмою аудиторні навчальні заняття, виконали в повному обсязі самостійну роботу й у процесі навчання набрали кількість балів, не менше, ніж мінімальну – **70 балів у семестрі.** Максимальна кількість балів за поточну навчальну діяльність – **120.**

Розподіл балів, які отримують студенти

Позитивна оцінка на кожному практичному занятті може бути **від 7 до 12 балів.** Оцінка нижче 7 балів означає «незадовільно», заняття не зараховане і підлягає відпрацюванню в установленому порядку.

На диференційованому заліку студент може максимально отримати **80 балів.** Залік вважається складеним, якщо студент набрав **не менше ніж 120 балів.**

Оцінка успішності студента

Вид діяльності (завдання)	Максимальна кількість балів
Заняття 1	12
Заняття 2	12
Заняття 3	12
Заняття 4	12
Заняття 5	12
Заняття 6	12
Заняття 7	12
Заняття 8	12
Заняття 9	12
Заняття 10	12
Разом	120
Диференційований залік	80
Разом	200

Критерії оцінювання знань

Оцінкою 10,1 - 12 балів на практичному занятті та 71-80 балів на диф. заліку (А за шкалою ECTS та 5 за національною шкалою) відповідь студента оцінюється, якщо вона демонструє глибокі знання всіх теоретичних положень і вміння застосовувати теоретичний матеріал для практичного аналізу і не має ніяких неточностей.

Оцінкою 8,1-10 балів на практичному занятті та 61-70 балів на диф. заліку (В та С за шкалою ECTS та 4 за національною шкалою) відповідь оцінюється, якщо вона показує знання всіх теоретичних положень, вміння застосовувати їх практично, але допускаються деякі принципові неточності.

Оцінкою 7-8 балів на практичному занятті та 50-60 балів на диф. заліку (D та E за шкалою ECTS та 3 за національною шкалою) відповідь студента оцінюється за умови, що він знає головні теоретичні положення та може використати їх на практиці.

7. Рекомендовані джерела інформації

7.1. Основні:

1. Благодаров В.М., Вербицький В.В., Гавриш О.С., Конончук М.А., Діброва В.А. Патологія: (клініко-анатомічний аналіз). Навчальний посібник. – Київ: СМП «Аверс», 2001. – 136 с.
2. Благодаров В.М., Вербицький В.В., Конончук М.А. Курс клінічної патології. – Київ: СМП «Аверс», 1999. – 167 с.
3. Благодаров В.М., Гавриш О.С., Богомолець К.О., Вербицький В.В., Конончук М.А. Госпітальна патологічна анатомія. – Київ, 2001. – 106 с.
4. Благодаров В.М., Гавриш О.С., Вербицький В.В., Конончук М.А., Рудницька О.Г., Грідіна Т.М. Граматика діагнозу (методичні настанови – 4). – Київ: Фітосоціоцентр, 2001. – 188 с.
5. Яковцова А.Ф., Кондаков І.К., Ніколенко Є.Я., Яковцова І.І., Кондаков І.І. Заключний діагноз у світлі міжнародної класифікації хвороб десятого перегляду (МКХ-10). – Харків, 2002. – 141 с.
6. Яковцова А.Ф., Кондаков І.К., Марковський В.Д., Пітенько М.М. Клінічна патологічна анатомія. – Харків: «Гриф», 2004. – 288 с.

7.2. Додаткові:

1. Автандилов Г.Г. Основы патологоанатомической практики. Руководство (второе издание) – М.: РМАПО, 1998. – 505 с.
2. Поспішіль Ю.О., Томашова С.А., Гаврилюк О.М. Секційний курс (методичний посібник для студентів 5-го курсу медичних факультетів). – Львів, 2009. – 50 с.
3. Зайратьянц О.В., Кактурский Л.В., Автандилов Г.Г. Правила построения патологоанатомического диагноза, оформления медицинского свидетельства о смерти, сопоставления клинического и патологоанатомического диагнозов в соответствии с требованиями МКБ-10 (методические рекомендации). – М.: ИД «Нарконет», 2001. – 143 с.13.
4. Международная статистическая классификация болезней и проблем, связанных со здоровьем. 10-й пересмотр (МКБ-10). – Женева: ВОЗ, 1995. – 1,2 том.
5. Милованов А.П. Оформление свидетельства о причине перинатальной смерти в соответствии с МКБ-10. – М.: РМАПО, 1998. – 52 с.
6. Пальцев М.А., Коваленко В.Л., Аничков Н.М. Руководство по биопсийно-секционному курсу. – М.: Медицина, 2002. – 254 с.
7. Туманский В.А., Тимошенко С.Г., Куркив А.В., Кристальян М.В. Экспресс диагностика инфицирования вирусом ВИЧ, гепатита С и В крови умерших больных // Патологія. – 2007. – т. IV, № 3. – С.83-87.
8. Хазанов А.П., Чалисов И.А. Руководство по секционному курсу. – М.: Медицина, 1984. – 176 с.